

BẢN CHẤT, MỤC TIÊU TỐT ĐẸP, TIẾN BỘ VÀ ƯU VIỆT CỦA NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

NGUYỄN THỊ THANH NGÀ*

Kiên định mục tiêu tiến lên chủ nghĩa xã hội là nội dung xuyên suốt của cách mạng nước ta dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam. Trên cơ sở những thành tựu quan trọng đạt được trong quá trình đổi mới và hội nhập quốc tế, những năm qua, Đảng và Nhà nước ta đã và đang phấn đấu thực hiện chủ trương xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam của Nhân dân, do Nhân dân và vì Nhân dân. Trong phạm vi bài viết, tác giả tập trung phân tích, luận giải bản chất, mục tiêu tốt đẹp, tiến bộ và ưu việt của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam để thông qua đó đấu tranh, phản bác các luận điệu sai trái, xuyên tạc của các thế lực thù địch về vấn đề này.

Từ khóa: Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam; mục tiêu; tốt đẹp; tiến bộ; ưu việt; Việt Nam.

The noble, progressive, and superior nature and goals of the socialist rule-of-law State of Vietnam. Persisting on advancing towards socialism has been a consistent content of our country's revolution under the leadership of the Communist Party of Vietnam. Based on significant achievements in the renovation and international integration process, in recent years, the Party and State have been striving to implement the guideline of building a Vietnamese socialist rule-of-law State of the People, by the People, and for the People. This article analyzes and elucidates the noble, progressive, and superior nature and goals of the socialist rule-of-law State of Vietnam, thereby combating and refuting the erroneous and distorted arguments of hostile forces on this issue.

Keywords: Vietnamese socialist rule-of-law State; goals; noble; progressiveness; preeminent; Vietnam.

NGÀY NHẬN: 09/4/2024

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 11/5/2024

NGÀY DUYỆT: 17/6/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.341.2024.872>

1. Đặt vấn đề

Trên phương diện lý luận và thực tiễn, bản chất nhà nước là vấn đề thường bị các thế lực xấu lợi dụng, bóp méo, xuyên tạc, phủ nhận sự thật, kích động nhằm mục đích chống phá. Do đó, việc hiểu và nhận thức đúng, đầy đủ về bản chất, mục tiêu của Nhà

nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa (XHCN) Việt Nam có ý nghĩa rất quan trọng, góp phần bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh, phản bác có hiệu quả với các quan

* TS, Học viện Chính trị Công an nhân dân

điểm sai trái, thù địch trong bối cảnh tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam giai đoạn mới.

2. Bản chất, mục tiêu tốt đẹp, tiến bộ và ưu việt của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam

Ở Việt Nam, Nhà nước là Nhà nước của Nhân dân, do chính Nhân dân đấu tranh và giành được sau thắng lợi cuộc Cách mạng tháng Tám năm 1945 dưới sự lãnh đạo của Đảng. Đây là Nhà nước được lập nên thông qua chế độ bầu cử dân chủ, bảo đảm nguyên tắc phổ thông, bình đẳng, trực tiếp và bỏ phiếu kín. Mọi vấn đề quan trọng có ý nghĩa chung của cả nước và của địa phương đều do Nhân dân trực tiếp hay gián tiếp tham gia thảo luận, bàn bạc và quyết định. Mọi chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước đều do Nhân dân trực tiếp hay gián tiếp tham gia xây dựng và thực hiện. Việc xây dựng đều xuất phát từ lợi ích của Nhân dân, vì lợi ích của Nhân dân, phục vụ Nhân dân.

Trong bài “Dân vận”, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã giải thích rất rõ về nhà nước dân chủ. Theo Người: “Chế độ ta là chế độ dân chủ, nghĩa là nhân dân làm chủ”¹, địa vị cao nhất là dân. Đánh giá cao vị trí, vai trò làm chủ xã hội của Nhân dân, Người nhấn mạnh: “Bao nhiêu lợi ích đều vì dân. Bao nhiêu quyền hạn đều của dân”². Nói tóm lại, “quyền hành và lực lượng đều ở nơi dân”³, nên dân chủ XHCN mà Đảng, Nhà nước ta xây dựng là nền dân chủ đối với quảng đại quần chúng nhân dân. Tất cả các cơ quan đại diện cho Nhân dân ở các cấp đều do Nhân dân bầu ra và chịu trách nhiệm trước Nhân dân.

Để bảo đảm Nhà nước pháp quyền, trước hết, Nhà nước đó phải là một nhà nước hợp hiến, hợp pháp. Trong đó, *Hiến pháp* phải thể hiện ý chí của Nhân dân, là hiện thân của chủ quyền Nhân dân. Với ý nghĩa, tầm quan trọng đó, ngày 03/9/1945, trong phiên họp đầu tiên của Chính phủ, một trong sáu nhiệm vụ cấp bách được Chủ tịch Hồ Chí

Minh nêu ra là: “Chúng ta phải có một hiến pháp dân chủ. Tôi đề nghị Chính phủ tổ chức càng sớm càng hay cuộc Tổng tuyển cử với chế độ phổ thông đầu phiếu”⁴.

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IV, V, VI của Đảng đều khẳng định: Nhà nước ta là nhà nước chuyên chính vô sản của Nhân dân lao động, thực hiện dân chủ XHCN. Ở thời điểm này, Đảng ta chưa sử dụng thuật ngữ “Nhà nước pháp quyền”, mặc dù trong quá trình xây dựng nhà nước đã chứa đựng yếu tố pháp quyền.

Năm 1994, thuật ngữ Nhà nước pháp quyền XHCN chính thức được sử dụng tại Hội nghị đại biểu toàn quốc giữa nhiệm kỳ khóa VII. Từ Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII đến nay, tư tưởng về Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam luôn được Đảng ta quan tâm, bổ sung, hoàn thiện về mặt lý luận và từng bước hiện thực hóa trong quá trình xây dựng đất nước. Đại hội XI của Đảng (năm 2011) đã làm rõ hơn, sâu sắc hơn nhận thức về xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN. Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011) khẳng định: “có Nhà nước pháp quyền XHCN của Nhân dân, do Nhân dân, vì Nhân dân do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo” là một trong tám đặc trưng của xã hội XHCN mà Việt Nam xây dựng.

Bản chất của Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam được thể hiện rõ nét, tại Điều 2 *Hiến pháp* năm 2013. Đó là: *Nhà nước của Nhân dân, do Nhân dân, vì Nhân dân, tất cả quyền lực nhà nước thuộc về Nhân dân dưới sự lãnh đạo của Đảng*. Nhân dân là chủ thể tối cao và duy nhất của quyền lực nhà nước; nền tảng xã hội của Nhà nước là liên minh giữa giai cấp công nhân, giai cấp nông dân và đội ngũ trí thức. Việc tổ chức và thực thi quyền lực nhà nước phải tuân theo *Hiến pháp* và pháp luật. Nhân dân thực hiện quyền lực nhà nước bằng dân chủ trực tiếp hoặc dân chủ gián tiếp trên các lĩnh vực của đời sống xã hội. Thực hiện theo phương

châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng”.

Bản chất Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam mang bản chất giai cấp công nhân, mang các đặc trưng cơ bản, đó là: (1) Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo; (2) Nhà nước của Nhân dân, do Nhân dân, vì Nhân dân; tất cả quyền lực nhà nước thuộc về Nhân dân; (3) Quyền con người, quyền công dân được công nhận, tôn trọng, bảo đảm, bảo vệ theo *Hiến pháp* và pháp luật; (4) Nhà nước được tổ chức và hoạt động theo *Hiến pháp* và pháp luật, quản lý xã hội bằng *Hiến pháp* và pháp luật; (5) Quyền lực nhà nước là thống nhất, có sự phân công rành mạch, phối hợp chặt chẽ và kiểm soát hiệu quả giữa các cơ quan nhà nước trong thực hiện các quyền lập pháp, hành pháp, tư pháp; (6) Hệ thống pháp luật dân chủ, công bằng, nhân đạo, đầy đủ, đồng bộ, thống nhất, kịp thời, khả thi, công khai, minh bạch, ổn định, dễ tiếp cận, được thực hiện nghiêm minh và nhất quán; (7) Độc lập của tòa án theo thẩm quyền xét xử, thẩm phán, hội thẩm xét xử độc lập và chỉ tuân theo pháp luật; (8) Tôn trọng và bảo đảm thực hiện các điều ước quốc tế mà nước Cộng hòa XHCN Việt Nam là thành viên, bảo đảm cao nhất lợi ích quốc gia - dân tộc trên cơ sở các nguyên tắc cơ bản của Hiến chương Liên hiệp quốc và luật pháp quốc tế⁵.

Như vậy, Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam thể hiện tính phổ biến, kế thừa, phát triển tinh hoa của nhân loại ở các đặc trưng, như: Nhà nước của Nhân dân, do Nhân dân, vì Nhân dân; quyền con người, quyền công dân được công nhận, tôn trọng, bảo đảm, bảo vệ theo *Hiến pháp* và pháp luật; Nhà nước được tổ chức và hoạt động theo *Hiến pháp* và pháp luật, quản lý xã hội bằng *Hiến pháp* và pháp luật; hệ thống pháp luật dân chủ, công bằng, nhân đạo, hiện đại, đầy đủ, kịp thời, đồng bộ, thống nhất, khả thi, công khai, minh bạch, ổn định, dễ tiếp cận, được thực hiện nghiêm minh, nhất quán và

hiệu quả; độc lập của tòa án; tôn trọng và bảo đảm thực hiện các điều ước quốc tế.

Về bản chất, Nhà nước pháp quyền XHCN thể hiện tính xã hội rộng rãi, tính nhân dân, tính nhân văn sâu sắc, khác với nhà nước pháp quyền tư sản ở chỗ: “Pháp quyền dưới chế độ tư bản chủ nghĩa về thực chất là công cụ bảo vệ và phục vụ cho lợi ích của giai cấp tư sản, còn pháp quyền dưới chế độ xã hội chủ nghĩa là công cụ thể hiện và thực hiện quyền làm chủ của Nhân dân, bảo đảm và bảo vệ lợi ích của đại đa số Nhân dân. Thông qua thực thi pháp luật, Nhà nước bảo đảm các điều kiện để Nhân dân là chủ thể của quyền lực chính trị, thực hiện chuyên chính với mọi hành động xâm hại lợi ích của Tổ quốc và Nhân dân”⁶.

Về tổ chức và hoạt động của bộ máy nhà nước, ở các nhà nước tư sản Mỹ, Anh, Pháp, Đức và một số nước phương Tây áp dụng học thuyết “tam quyền phân lập”. Đây là một học thuyết phức tạp, còn nhiều quan điểm luận bàn bên cạnh các mặt tích cực mà học thuyết mang lại. Theo học thuyết này, ba quyền lập pháp, hành pháp và tư pháp được giao cho các cơ quan khác nhau, thực hiện nhiệm vụ, quyền hạn độc lập tương đối với nhau. Giữa ba quyền này có sự kiểm soát, kiểm chế đối trọng lẫn nhau. Quyền lực chi phối, kiểm soát và thống trị mọi mặt đời sống xã hội vẫn thuộc về giai cấp cầm quyền, giai cấp tư sản và phục vụ cho chủ nghĩa tư bản⁷. Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam không áp dụng học thuyết này. Nhà nước ta được tổ chức và hoạt động theo nguyên tắc quyền lực nhà nước là thống nhất, có sự phân công rành mạch, phối hợp chặt chẽ và kiểm soát hiệu quả giữa các cơ quan nhà nước trong việc thực hiện các quyền lập pháp, hành pháp, tư pháp và các nguyên tắc pháp quyền XHCN. Sự thống nhất giữa tính giai cấp, tính dân tộc, tính nhân dân của nhà nước thể hiện rõ trong tổ chức và hoạt động của Nhà nước từ hoạt động lập pháp, hành pháp và tư pháp, đến hoạt động đối nội, đối ngoại đều thể hiện

quan điểm của giai cấp công nhân, nhằm thực hiện từng bước ý chí và nguyện vọng, lợi ích của Nhân dân, của dân tộc⁸.

Sự thống nhất còn được hiểu là thống nhất ở chủ thể của quyền lực và nguồn gốc của quyền lực thuộc về Nhân dân; sự thống nhất ở mục tiêu phấn đấu xây dựng đất nước. Quyền lực nhà nước thống nhất nhưng có sự phân công rành mạch: quyền lập pháp trao cho Quốc hội, quyền hành pháp trao cho Chính phủ và quyền tư pháp trao cho Tòa án thực hiện. Sự phân công này hoàn toàn khác với mô hình “tam quyền phân lập”, phân công không phải để kìm chế, đối trọng nhau mà phân công để các cơ quan thực thi quyền lực hiệu quả, tránh trùng lặp, chồng chéo, đùn đẩy trách nhiệm; đồng thời, các cơ quan phối hợp với nhau để tạo cơ chế kiểm soát giữa các cơ quan khi thực hiện nhiệm vụ nhằm đạt được mục tiêu chung. Mục tiêu xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền XHCN trong Đại hội XIII của Đảng chỉ ra là “trong sạch, vững mạnh, tinh gọn, hoạt động hiệu lực, hiệu quả, vì Nhân dân phục vụ và vì sự phát triển của đất nước”⁹.

Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam xây dựng, phấn đấu vì mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh, mọi người có cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc, có điều kiện phát triển toàn diện” (Điều 3 *Hiến pháp* năm 2013). Nhà nước hướng tới các giá trị tiến bộ, nhân văn “dựa trên nền tảng lợi ích chung của toàn xã hội hài hòa với lợi ích chính đáng của con người, khác hẳn về chất so với các xã hội cạnh tranh để chiếm đoạt lợi ích riêng giữa các cá nhân và phe nhóm”¹⁰ và “đều vì lợi ích của Nhân dân, lấy hạnh phúc của Nhân dân làm mục tiêu phấn đấu”¹¹. Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam mang bản chất xã hội, sự tiến bộ, ưu việt còn được thể hiện ở chỗ các quyền con người, quyền công dân được công nhận, tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm thực hiện và thúc đẩy phát triển. Nhà nước quan tâm chăm lo giáo dục trẻ em, người già, người cô

đơn không nơi nương tựa, người nghèo, người dân tộc thiểu số, người khuyết tật, mở rộng xây dựng các cơ sở khám, chữa bệnh. Năm 2022, tỷ lệ tham gia bảo hiểm xã hội đạt 38,08% và bảo hiểm thất nghiệp đạt 31,18% lực lượng lao động trong độ tuổi; tỷ lệ tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện ngày càng tăng, đến nay đạt 1,46 triệu người; tỷ lệ người dân tham gia bảo hiểm y tế đạt 92%¹².

Thời gian qua, nhiều Chương trình Mục tiêu quốc gia về giảm nghèo đã được triển khai, như: Chương trình 134 (Chương trình hỗ trợ đất sản xuất, đất ở, nhà ở và nước sinh hoạt cho hộ đồng bào dân tộc thiểu số nghèo, đời sống khó khăn); Chương trình 135 (Chương trình phát triển kinh tế - xã hội các xã đặc biệt khó khăn vùng dân tộc thiểu số và miền núi); Chương trình 30a (Chương trình hỗ trợ giảm nghèo nhanh và bền vững đối với 61 huyện nghèo); Chương trình bền vững giai đoạn 2021 - 2025... Theo Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội, năm 2023, kinh phí thực hiện Chương trình mục tiêu quốc gia giảm nghèo bền vững giai đoạn 2021 - 2025 đã phân bổ từ ngân sách trung ương là 12.692 tỷ đồng. Với sự quyết tâm, nỗ lực của Đảng và Nhà nước, tỷ lệ hộ nghèo từ gần 60% vào năm 1986 giảm xuống còn dưới 3% vào năm 2022. GDP bình quân đầu người tăng từ 86 USD năm 1986 lên 4.110 USD năm 2022¹³.

Việt Nam đã về đích trước thời hạn theo mục tiêu phát triển thiên niên kỷ (MDG) và phát triển bền vững (SDG) của Liên hiệp quốc. Chỉ số phát triển con người (HDI) có nhiều chuyển biến tích cực, liên tục tăng từ năm 2016 đến nay, năm 2022 HDI của nước ta đạt 0,726, thuộc nhóm các nước có trình độ phát triển con người ở mức cao... Nhà nước đã nỗ lực xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật về quyền con người, tích cực, chủ động tham gia các cơ chế toàn cầu và khu vực về quyền con người; phê chuẩn, gia nhập 7/9 công ước quốc tế chủ chốt về quyền con người; phê chuẩn, gia nhập 25 công ước của ILO về lao động, việc làm, đồng thời chủ động

xây dựng, nộp báo cáo quốc gia về tình hình thực thi Công ước ICCPR tại Việt Nam lần lượt vào các năm 1989, 2001, 2017 và 2023. Trong báo cáo Hạnh phúc thế giới năm 2023, chỉ số hạnh phúc của Việt Nam đã tăng 12 bậc, từ vị trí 77 vào năm 2022 lên vị trí 65¹⁴. Theo Báo cáo khoảng cách giới toàn cầu năm 2023 do Diễn đàn Kinh tế thế giới công bố, chỉ số xếp hạng về bình đẳng giới của Việt Nam năm 2023 đứng thứ 72/146 quốc gia, tăng 11 bậc so với năm 2022¹⁵. Năm 2019, Việt Nam đã vinh dự lọt vào top 10 danh sách những quốc gia đáng sống và làm việc nhất thế giới¹⁶.

Bên cạnh đó, Nhà nước đặc biệt quan tâm đến người có công với cách mạng, gia đình thương binh, liệt sỹ, giải quyết việc làm, bảo đảm an sinh xã hội. Ngân sách nhà nước chi ưu đãi người có công từ năm 2012 đến nay đều tăng qua các năm. Tổng kinh phí giai đoạn 2012 - 2022 là khoảng 357.373 tỷ đồng. Công tác xã hội hóa, khuyến khích các tổ chức, doanh nghiệp và người dân tham gia vào các hoạt động đền ơn đáp nghĩa được đẩy mạnh, tổng Quỹ Đền ơn đáp nghĩa giai đoạn 2012 - 2021, cả nước huy động được gần 7.370 tỷ đồng¹⁷. Gần đây, Chính phủ ban hành Nghị định số 55/2023/NĐ-CP ngày 21/7/2023 sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 75/2021/NĐ-CP ngày 24/7/2021 của Chính phủ quy định mức hưởng trợ cấp, phụ cấp và các chế độ ưu đãi người có công với cách mạng. Theo đó, từ ngày 01/7/2023 mức chuẩn trợ cấp ưu đãi người có công với cách mạng tăng từ 1.624.000 đồng lên 2.055.000 đồng.

3. Kết luận

Nhà nước Việt Nam luôn chú trọng, quan tâm tới đời sống của người dân, tạo mọi điều kiện để người dân tự chủ, bình đẳng, vươn lên thực hiện khát vọng sống, cống hiến, góp phần xây dựng đất nước hùng cường, thịnh vượng. Những kết quả trên là minh chứng sống động không thể phủ nhận về bản chất tốt đẹp, tiến bộ, ưu việt của Nhà nước pháp

quyền XHCN Việt Nam. Người dân cần tin tưởng tuyệt đối vào sự lãnh đạo của Đảng, đi theo Đảng, tuyệt đối không dao động trước luận điệu sai trái, thù địch, xuyên tạc về những thành tựu đã đạt được trong công cuộc xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam □

Chú thích:

1. *Hồ Chí Minh toàn tập* (2011). *Tập 4*. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, tr. 7.
2. *Hồ Chí Minh toàn tập* (2011). *Tập 2*. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, tr. 83.
- 3, 4. *Hồ Chí Minh toàn tập* (2011). *Tập 13*. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, tr. 232.
5. Ban Chấp hành Trung ương Đảng (2022). *Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới*.
- 6, 10, 11. Nguyễn Phú Trọng (2022). *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 29, 28, 28.
7. Lâm Viên (2023). *Nhận thức đúng, đầy đủ về Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa*. <https://baodongnai.com.vn>, ngày 11/10/2023.
8. Nguyễn Thế Kiệt, Hoàng Anh (2022). *Tìm hiểu một số đặc điểm trong xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam*. <http://ly-luanchinhtri.vn>, ngày 04/11/2022.
9. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 332.
- 12, 13. Đại Thắng (2023). *Khẳng định thành tựu nhân quyền, lan tỏa với thế giới*. <https://cand.com.vn>, ngày 12/12/2023.
14. Nguyễn Đức (2023). *Việt Nam tăng 12 bậc trong Báo cáo Hạnh phúc thế giới 2023*. <https://baochinhphu.vn>, ngày 21/3/2023.
15. Mai Hoa (2023). *Chỉ số bình đẳng giới của Việt Nam tăng 11 bậc*. <https://hanoimoi.vn>, ngày 10/11/2023.
16. Hồng Anh (2019). *Việt Nam lọt top 10 quốc gia đáng sống nhất hành tinh*. <https://hanoimoi.vn>, ngày 05/7/2019.
17. Nguyễn Bá Hoan (2023). *Chính sách người có công trong chính sách xã hội ở Việt Nam thời kỳ phát triển mới*. *Tạp chí Cộng sản chuyên đề*, số 7/2023, tr. 93.